

8. Сухомлинский В. А. Письма о любви (Письма к дочери). Мудрость родительской любви. Москва : Мол. гвардия, 1988. 304 с.
9. Сухомлинський В. О. Хлопчикі і дівчата – чоловіки і жінки. Народження громадянина. Київ : Рад. школа, 1970. 372 с.
10. Сухомлинський В. О. Чоловіки і жінки в колективі. Методика виховання колективу. Київ : Видавництво «Радянська школа», 1971 С. 139–157.
11. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину : тв. в 5 т. Київ : Рад. школа, 1976.

УДК 37.378(410).

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ФРАНЦІЇ ТА БЕЛЬГІЇ

Орос І. І.

***доктор філософії, ректор Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II***

Анотація. Що стосується роботи з дорослим населенням Франції, то нами виділено особливості нової форми організації неперервної професійної освіти дорослих у цій країні – освітньої структури ГРЕТА. Національна освітня структура ГРЕТА в наш час є основною організацією, що займається неперервною професійною освітою дорослих у Франції.

До складу Бельгії входять 3 мовні спільноти – фламандомовна, франкомовна та німецькомовна. На тлі федерального устрою, мовного розшарування населення існують проблеми. У країні ведеться боротьба з неграмотністю дорослого населення, в результаті чого підвищується загальний рівень освіти.

Ключові слова: освіта дорослих, Франція, Бельгія, освітня структура ГРЕТА, мовні спільноти.

**ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ
ВО ФРАНЦИИ И БЕЛЬГИИ**

Орос И. И.

*доктор философии, ректор Закарпатского венгерского института
им. Ференца Ракоци II*

Аннотация. Что касается работы со взрослым населением Франции, то нами выделены особенности новой формы организации непрерывного профессионального образования взрослых в этой стране – образовательной структуры ГРЕТА. Национальная образовательная структура ГРЕТА в наше время представляет собой основную организацию, занимающуюся непрерывной профессиональным образованием взрослых во Франции.

В состав Бельгии входят 3 языковые сообщества – фламандовна, франкоязычная и немецкоязычная. На фоне федеративного устройства, языкового расслоения населения существуют проблемы. В стране ведется борьба с неграмотностью взрослого населения, в результате чего повышается общий уровень образования.

Ключевые слова: образование взрослых, Франция, Бельгия, образовательная структура ГРЕТА, языковые сообщества.

**ORGANIZATION OF ADULT EDUCATION IN FRANCE
AND BELGIUM**

Oros I. I.

*doctor of philosophy, rector of the Ferenc Rakocchi II Transcarpathian
Hungarian Institute*

Abstract. The purpose of the article is to uncover the organization of adult education in France and Belgium. As for working with the adult population of France, we have highlighted the peculiarities of a new form of organization of continuing vocational education of adults in this country– the educational structure of GRETA. The reason for the emergence in France of such a structure as GRETA was the consequence of general trends in the development of adult education. GRETA's national educational structure in our time is the main organization involved in the

continuing vocational education of adults in France. Adult education in France differs significantly from the education of adults in other European countries, because in its organization, the funding plays a significant role in the state, the Ministry of National Education of France and regional education authorities. The leading methodological approach in the process of adult education is the cultural approach, which defines the direction of other approaches - systemic, axiological and activity, that is, traditional as well as non-traditional (hermeneutic, procedural-design) approaches. Adult vocational education is an integral part of the French education system. As a socio-pedagogical phenomenon, adult education is regarded as a factor in socialization and a means to attain a certain level of education, general culture and professional competence, which corresponds to the social and personal needs of adults as subjects of education and work.

Belgium consists of 3 language communities – flamanoval, francophone and german-speaking. Against the backdrop of the federal system, the linguistic stratification of the population has problems. The country is fighting the illiteracy of the adult population, resulting in increased literacy of the population. Migration processes are one of the factors leading to the emergence of functional illiteracy in Belgium. The training of functional literacy of adults in Belgium is based on the principles of andragogy. It uses an individual approach and takes into account the internal motivation processes of the learners. Educators who teach adults functional literacy are subject to strict requirements that are defined by the collection of rules and requirements of the "Profile of the teacher of literacy".

Key words: adult education, France, Belgium, GRETA educational structure, language communities.

Постановка проблеми. Актуальність з'ясування питання освіти дорослих у розвинених країнах світу зумовлена тим, що аналіз розвитку освіти дорослих необхідний для висвітлення наступності між теорією освіти дорослих і практикою, щоб виявити тенденції, уникнути недоліків у плануванні майбутнього [1, с. 56].

У сучасному суспільстві освіта дорослих (adult learning) набула великого значення. Щоб задовольнити вимоги економіки, в якій застосовуються все нові технології, і глобального ринку праці з його жорсткою конкуренцією, робітники вимушені адаптуватися до технологічних змін упродовж трудової діяльності. У зв'язку із демографічними змінами, в результаті яких зростає доля людей похилого віку, необхідним є включення в трудові відносини більшої частини населення, яке знаходиться в працездатному віці. Адже освіта дорослих – це природний спосіб задовольнити потреби у підвищенні рівня кваліфікації або й, навіть, зміні професії. Важливість освіти дорослих підкреслюється у виробленні політичних рішень, наприклад, у європейській стратегії економічного розвитку, що прийнята у 2010 році на 10 років Європа – 2020 (European Commission) [2, с. 147-148].

Формулювання мети статті. Метою роботи є коротко схарактеризувати організацію освіти дорослих у Франції та Бельгії.

З огляду на поставлену мету ми виділяємо наступні **завдання**: виділити особливості нової форми організації неперервної професійної освіти дорослих у Франції – освітньої структури ГРЕТА; виявити, на чому базується навчання функціональної грамотності дорослих Бельгії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Що стосується роботи з дорослим населенням Франції, то нами виділено особливості нової форми організації неперервної професійної освіти дорослих у цій країні – освітньої структури ГРЕТА.

Взагалі освіта дорослих у Франції має тривалу історію. Початок організованої освіти дорослих відноситься до кінця XVIII ст., однак до XX ст. вона не була предметом законодавчого регулювання. До початку XX ст. розвиток професійної підготовки зазнавав тиск з боку економічних факторів. Зміни промисловості збільшували попит на кваліфіковану робочу силу, для чого організовувалися курси для дорослих, які давали учням додаткову загальну освіту і базову професійну підготовку. В XX ст. законодавча діяльність у сфері освіти дорослих активізувалася. Заслужують на увагу

закони 1971 р. і 1973 р. , на яких сьогодні базуються всі положення, що регулюють систему неперервної освіти та підвищення кваліфікації кадрів. Значущим на той час стало те, що у 1973 році Міністерством національної освіти Франції було створено об'єднані центри з підготовки викладачів для дорослих і керівників дорослих (CIFFA); об'єднання навчальних закладів ГРЕТА (GRETA); засновано посади уповноважених академій з неперервної роботи (DAFCO) [3, с. 50-55].

Організації ГРЕТА становлять основну структуру, що забезпечує професійну підготовку дорослих і підвищення кваліфікації фахівців у національному масштабі. Університети в цьому плані знаходяться на другому місці. Організації ГРЕТА оновлюють різні види підготовки для дорослого населення; щоб індивідуалізувати підготовку, розвивається практика залікових одиниць [4]. Із заснуванням організацій ГРЕТА відбуваються значні зміни в організації освіти дорослого населення:

- зав'язуються партнерські зв'язки, укладаються угоди з крупними підприємствами;
- розробляється концепція професійних груп;
- засновано сертифікат про загальну освіту, що сприяло доступу до залікових одиниць загальної підготовки і дало можливість одержати сертифікат професійної придатності (CAP) [4];
- створена «Постійна група по боротьбі з неграмотністю», завданням якої є вивчення ситуації з неграмотністю і розробка програм для роботи з дорослими з її ліквідації;
- використовуються нові технології у виробництві, що вимагає нової кваліфікації робітників [3, с. 59-60; 5, с. 162-165].
- Міністерство національної освіти проводить політику оновлення дипломів, оновлення сертифікатів CAP та ВЕР [3, с. 60]. Новий диплом введено у 1985 р. – професійний бакалавр (Bac. Pro.) У зв'язку із оновленням сертифікатів (CAP та ВЕР) створюються постійні центри національної освіти;

– Міністерство національної освіти сприяє створенню індивідуалізованих педагогічних майстерень та міжінституціональних центрів оцінки компетентності (СУВС) [4];

– Проводиться подальша інформатизація системи освіти дорослих. Система ГРЕТА вступає у французьку програму «Комплекс» [4]. Представники академій з неперервної освіти (DAFCO) та фахівці ГРЕТА відключаються до програми й розвивають багаточисельні товариства, які узагальнюють і розвивають чинну практику міжінституційного співробітництва [3, с. 62; 6].

У 90-ті роки ХХ ст. Міністерство національної освіти Франції видає декрети про організацію і функціонування ГРЕТА, декрети й циркуляри з питань персонала, що працює в галузі освіти дорослих [3, с. 63].

Освіта дорослих у Франції значно відрізняється від освіти дорослих інших Європейських країн, адже в її організації, у фінансуванні значна роль належить державі, Міністерству національної освіти Франції та регіональним органам освіти. У країні детально розроблена система правових актів, важливим аспектом яких є взаємовідносини держави, підприємців та громадян [3, с. 67]. Фінансування освіти дорослих – курсів підготовки і перепідготовки дорослого населення відбувається владою. Крім того, слід зазначити, що у Франції всі підприємства з штатом більше, ніж 10 осіб фінансують програми з підготовки кадрів шляхом сплати податків, що дорівнює 2 % від загального річного фонду заробітної платні [3, с. 68-69; 7, с. 32]. Як зазначає О. Головатюк, державні заклади вищої освіти фінансуються державою, тому навчання в них майже безоплатно. Університетська вища освіта є переважно державною і відносно дешевою (від 600\$ щорічно). Доступ до першого циклу отримують абітурієнти, які мають диплом бакалавра [4].

Фундаментальними задачами неперервної професійної освіти є: адаптація форм професійного навчання до умов праці й зайнятості; розв'язання проблем для всіх дорослих незалежно від віку і соціального статусу одержати необхідні знання і вміння; підвищення культурного рівня громадян. При цьому загальна

підготовка часто виступає необхідним доповненням, а інколи й попередньою умовою до виконання спеціалізованих функцій [3, с. 69].

Управління освітою у Франції практично цілком знаходиться в руках Міністерства національної освіти. Але сьогодні тенденції до децентралізації носять все більш виражений характер. Адже вже сам поділ Франції на 28 регіонів, кожен з яких очолює префект, є передумовою до децентралізації. Однак вся освітня система Франції знаходиться під жорстким контролем Міністерства національної освіти. На національному рівні управління вищою освітою ставить перед собою завдання у визначенні центрів подальшої вищої університетської освіти. Згідно з указом президента Франції (від 15.12.1997 р.) Центри виконують завдання щодо сприяння розвитку подальшої вищої освіти [6, с. 152].

Управління системою освіти дорослих у Франції здійснюється нині на 3 рівнях: на національному рівні – дирекція ліцеїв і коледжів Міністерства освіти; на регіональному рівні – уповноважені з неперервної освіти академій (28 територіальних управлінь освітою); на місцевому рівні – центри ГРЕТА [3, с. 74].

Провідним методологічним підходом у процесі освіти дорослих є культурологічний підхід, який визначає напрям інших підходів – системного, аксіологічного й діяльнісного, тобто традиційних, а також нетрадиційних (герменевтичний, процесуально-проектний) підходів [3, с. 13].

Проведене дослідження Р. Теслею підтвердило, що професійна освіта дорослих «є невід'ємною і в той же час окремою частиною французької системи освіти. Як явище соціально-педагогічне, освіта дорослих розглядається як чинник соціалізації і засіб досягнення певного рівня освіченості, загальної культури і професійної компетентності, яке відповідає соціальним і особистісним потребам дорослого як суб'єкта навчальної і трудової діяльності» [1, с. 57].

Освітні програми структури ГРЕТА розроблено відповідно до рівнів професійної кваліфікації:

- Рівень V – аналог Сертифіката щодо професійної придатності (CAP) або Сертифікату професійних знань (BEP), який відповідає 2 рокам навчання на другій ступені середньої освіти (останні 2 роки французької середньої школи);
- Рівень IV – аналог Аттестату зрілості або Сертифіката (BEP), який відповідає 3 рокам навчання на другій ступені середньої освіти (останні 3 роки французької середньої школи), тобто аналог диплому про закінчення французької середньої школи;
- Рівень III – аналог Сертифіката старшого інженера-техніка (BTS), Диплома про закінчення Технологічного Університету (DUT) або Свідоцтва про закінчення першого циклу закладу вищої освіти, який відповідає 2 рокам навчання у французькому закладі вищої освіти;
- Рівень II – аналог Licence professionnelle або Свідоцтва про закінчення другого циклу закладу вищої освіти, який відповідає 3 рокам навчання у французькому закладі вищої освіти, тобто аналог бакалавра [1, с. 57; 3, с. 89-90].

Причиною появи у Франції такої структури, як ГРЕТА, став наслідок загальних тенденцій розвитку освіти дорослого населення.

До складу Бельгії входять 3 мовні спільноти – фламандомовна, франкомовна та німецькомовна. На тлі федерального устрою, мовного розшарування населення існують проблеми. Сучасний ринок праці промислово розвинених країн ставить високі вимоги до фахівців галузей економіки. Становлення громадянина вимагає володіння функціональною грамотністю сформованих знань і вмінь, відсутність чи-то недостатність яких призводить до функціональної неграмотності дорослих у контексті соціально-економічних умов, що може супроводжуватися відсутністю у робітників відповідних сертифікатів і неспроможністю здобувати подальшу освіту з метою набуття професійних навичок, що відповідають вимогам ринку праці. Розв'язання цієї проблеми пов'язане із подоланням безробіття [8, с. 4].

У країні ведеться боротьба з неграмотністю дорослого населення, в результаті чого підвищується загальний рівень освіти.

У період середини XIX – середини XX століття неграмотність населення поступово зменшувалась. Якщо в середині XIX століття майже половина населення була неграмотними, то в середині XX століття цей показник становив усього 3 %. Масова грамотність стала наслідком проведених освітніх реформ, які проводились у Бельгії у XX ст. [8, с. 75]. Поряд із зменшенням неграмотності дорослого населення з'являлася неграмотність функціональна.

Одним із факторів, що зумовлюють появу функціональної неграмотності у Бельгії, є міграційні процеси. Зокрема, імігранти з мусульманських країн становлять помітну частку осіб, що прибувають до Бельгії [8, с. 19].

Функціонально неграмотними стають люди із сімей імігрантів, хоча такими людьми можуть бути і корінні жителі країни, адже існує група людей, наближених до функціонально неграмотних осіб, яких називають «слабкими читачами», у яких, як зазначає В. Чудінова, не розвинені навички самоосвіти та інтерес до читання [8, с. 24-25; 9, с. 99].

На початку XXI століття виникають нові види грамотності: критична грамотність (*critical literacy*); інтегральна грамотність (*integral literacy*); ідеологічна грамотність (*ideological literacy*), автономна грамотність (*autonomous literacy*) та ін. як складові поняття «функціональна грамотність» [10, с. 114-125]. Різні види грамотності сприймаються як комплексна концепція, як набір «грамотностей» (*literacies*) [8, с. 53; 11, с. 13]. Грамотність – багатовимірне поняття, яке не вкладається в рамки короткого визначення, в якому поєднуються різні аспекти (соціальний, індивідуальний). На його основі було створено концепцію «інтегральної грамотності» (*integral literacy*) [12, с. 20-29].

Перепідготовка безробітних, необхідність якої виникає через економічну кризу Бельгії, проводиться через подальшу освіту: на курсах відновлення знань для тих осіб, базові навички яких недостатні для отримання ними нових кваліфікацій [8, с. 75]; курсах грамотності для дорослих; курсах базової освіти для дорослих; у цільових групах (англ. – *target groups*); у волонтерських освітніх організаціях для соціальної та професійної інтеграції безробітних.

Ці суспільні організації розробили, створили та розвинули мережу закладів, що здійснювали професійне навчання та проводили курси базової освіти для дорослих із низьким рівнем письменності. Вони також оприлюднили інформацію про існування загальної та функціональної неграмотності серед населення Бельгії [13, с. 1-15].

У волонтерському секторі набули поширення три напрями політики розвитку навчання грамотності: декрет про неперервну освіту; декрети про соціальну і професійну інтеграцію, які визначають грамотність як базовий елемент інтегрального процесу; фінансування з Європейського соціального фонду (European Social Fund, ESF); програми зниження рівня безробіття [8, с. 132].

У другій половині ХХ століття, коли створили: громадську організацію франкомовного регіону «Читати й писати», Агенцію з Європейської освітньої програми у німецькомовній спільноті; різні види курсів для дорослого населення, – кількість неграмотного населення в країні зменшувалася. Якщо у 1981 році кількість неграмотних дорослих сягала 897000 (31395 – повністю неграмотні, 137242 – частково неграмотні, решта – функціонально неграмотні), то у 1990 році неграмотних дорослих різного профілю (від повністю неграмотних до функціонально неграмотних) було 307622 особи [8, с. 82-83].

Спільноти Бельгії вирішують питання структуризації освіти дорослих по-різному. У Фландрії базова освіта дорослих (а відтак і навчання грамотності) є елементом системи освіти дорослих і підпорядковується відповідним міністерствам, їхнім програмам і декретам. Уряд франкомовної спільноти вбачає завдання освіти дорослих насамперед як допомогу у працевлаштуванні й освоєнні відповідних для цього навичок. У франкомовній спільноті найбільшим сектором формальної освіти, що надає послуги для дорослих, є освіта соціального розвитку (під керівництвом Міністерства освіти) [8, с. 119]. Натомість у системі освіти дорослих німецькомовної спільноти основна увага приділяється неперервній освіті та навчанню з метою подальшого працевлаштування. Отже, навчання грамотності у кожній із спільнот має свої особливості.

Базова освіта дорослих пропонує курси на рівні початкової освіти та на рівні першого рівня середньої освіти: фламандська мова як рідна (англ. – NT1: Dutch-as-a-first-language), 6,3 % пропозицій; інформаційно-комунікаційні технології, 8,9 % [14; 15]; суспільні науки (англ. – community studies) – базові соціальні навички, 6,7 %; математика (англ. – mathematics), 2,2 %; французька та англійська мови – початковий курс, 1 % [8, с. 130].

Певну роль в освіті дорослого населення відіграє підготовка вчителя дорослих. Для цього існують курси професійного розвитку тривалістю 6–20 днів на рік, що охоплюють такі компоненти як аналіз наслідків функціональної неграмотності; методика роботи з дорослими учнями. Дослідники створили довідковий документ «Профіль учителя грамотності», в якому описано знання, вміння, навички, здібності, поведінку, якими має володіти вчитель грамотності [16, с. 1-9]. До того ж, названий документ охоплює навички та вміння вчителя грамотності: вміння до самооцінки; здатність заохочувати дорослих учнів до участі у навчанні; знання основ психології дорослих; знання різних методик навчання дорослих учнів; уміння працювати в команді, розробляти проекти [8, с. 124]. Із 2005-2006 н. р. дві школи соціальної допомоги додали до навчальних планів курс у 1620 годин, який веде до отримання кваліфікаційного рівня «Вчитель грамотності». Заняття на курсах проводять викладачі й експерти в галузі грамотності. З 2007 року уряд розпочав навчальну програму для підготовки вчителів дорослих у Бельгії [8, с. 125].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Як видно із зазначеного, національна освітня структура ГРЕТА в наш час є основною організацією, що займається неперервною професійною освітою дорослих у Франції [3, с. 71]. Освітні програми, що пропонуються ГРЕТА, відповідають індивідуальним запитам різних прошарків населення. Навчання в ГРЕТА відбувається в тому ж темпі, який підходить для дорослого, що навчається. Це може бути комплексне або дисциплінарне навчання. Форми, види, а також зміст навчання дорослих генерується з політичними, економічними, соціальними та культурними змінами.

Навчання функціональної грамотності дорослих Бельгії базується на принципах андрагогіки. Воно використовує індивідуальний підхід і враховує внутрішні мотиваційні процеси в осіб, що навчаються. До освітян, які навчають дорослих функціональної грамотності, ставляться суворі вимоги, що визначаються збіркою правил та вимог «Профіль учителя грамотності».

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку вбачаємо у подальшому вивченні досвіду країн Європейського союзу та виокремленні прогресивних ідей.

Список використаних джерел:

1. Тесля Р. В. Освіта дорослих Франції: історія, досвід, перспективи впровадження в українську систему освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. III(25), Issue: 49. С. 56–58.
2. Килпи-Йаконен Э., Воно де Вильена Д., Шюрер С., Блоссфельд Х-П. Образование взрослых в контексте жизненного пути: международное сравнение // Журнал социологии и социальной антропологии 2016. Том XIX. No 5 (88) http://jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2016_5/Kilpi-Jakonen%20et%20al_2016_5.pdf
3. Онушкина Е. В. Непрерывное профессиональное образование взрослых во Франции : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Институт междунар. образ. программ Санкт-Петер. гос. полит. ун-та. СПб., 2005. 190 с.
4. Голотюк О. В. Система вищої освіти Франції. <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/421/1/%D0%92%D0%B8%D1%89%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%20%D0%A4%D1%80.pdf> (дата звернення : 15.11.2018).
5. Cohen-Scali V. Alternance et identité professionnelle. Formation permanente, éducation des adultes. Paris: PUF, 2000. 219 p.
6. Bruzy G. Histoire de l'éducation. Histoire des diplômes de l'enseignement technique et professionnel (1880–1965). L'Etat, l'Ecole, les Entreprises et la certification des compétences. Paris: Belin, 1998. 285 p.

7. Зарубежный опыт формирования и реализации концепции непрерывного образования : Обзор. Л.: ВНИИ Профтехобразования, 1995. 32 с.
8. Фучила О. М. Організація навчання функціональної грамотності у системі освіти дорослих Бельгії : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький : Б.в., 2012. 192 с.
9. Чудинова В. Нефункциональная неграмотность – проблема развитых стран. *Социологические исследования*. 1994. № 3. С. 98–102.
10. Evans E. J. Autonomous Literacy or Social Practice? Students' Constructions of Technology Literacy. *Journal of Literacy and Technology*. 2005. Vol. 5. Num. 1. P. 114–125.
11. United Nations Literacy Decade: education for all: international Plan of Action; implementation of General Assembly Resolution 56/116. Brussels : United Nations General Assembly, 2002. 13 p.
12. The Plurality of Literacy and its Implications for Policies and Programmes: UNESCO Education Position Paper. Paris : UNESCO, 2004. 32 p.
13. Maroun E. Professional Development in the Field of Literacy and Basic I Education. State of the art in Belgium. Lyon : National Agency to Fight Illiteracy (ANLCI), 2007. 15 p.
14. Кучай О. Формирование информационной компетенции – одна из ведущих задач подготовки будущего учителя. *Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Сер. : Педагогика и психология*. 2010. № 1(1). – С. 23-25.
15. Кучай О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі : монографія ; за ред. А.І. Кузьмінського. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2014. 361 с.
16. Formateur en alphabétisation. Profil professionnel. *Conseil supérieur de l'enseignement de Communauté française*. Paris, 2002. 9 p.